

VOLIČI A „EXPERIMENT“ S PŘEDNOSTNÍM HLASOVÁNÍM V OBCENÍCH VOLBÁCH NA SLOVÁCKU V LETECH 1935–1938

Vojtěch Navrátil, Kroměříž

Prvními volbami po vzniku Československa byly volby do zastupitelstev obcí v roce 1919. Ty na celých dvacet let předznamenal, že voliči nemohli při volbě svých volených představitelů v meziválečném Československu nikterak měnit pořadí kandidátů na kandidátních listinách. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla se staly po novele zákona z roku 1933 obecní volby, kdy voliči včetně těch na Slovácku dostali nově velmi limitovanou možnost zasáhnout do stranami stanoveného pořadí. Výsledky přednostního hlasování v obecních volbách ve druhé polovině třicátých let ve čtveřici slováckých okresů se zabývá předkládaný text.

Od prvních voleb po vzniku Československé republiky, jimiž byly v červnu 1919 obecní volby, nemohli voliči ve volbách nijak zasáhnout do stranami předem stanoveného pořadí kandidátů na kandidátních listinách. Václav Joachim, vedoucí legislativního odboru ministerstva vnitra a profesor práva, proto na počátku třicátých let ironicky konstatoval, že známo jest, „že *Montesquieu opíral republiku o ctnost, monarchii o čest, despotii o bázeň – naši republiku nejvýrazněji charakterizuje² duch vázaných kandidátních listin*“.³ Tento „diktát stran“, kdy měl volič dopředu závazně předurčeno pořadí kandidátů, a neochota velké většiny stran na tomto stavu cokoliv změnit patřil vedle některých dalších během dvacetiletého trvání meziválečné Československé republiky mezi hojně kritizované jevy. S prohlubující se dobovou krizí parlamentní demokracie v Evropě a s tím souvisejícím nástupem různých autoritativních a totalitních režimů se kritika tohoto stavu stupňovala.⁴ I v reakci na to ve snaze upustit v tomto ohledu trochu napětí došlo v roce 1933 v případě obecních voleb k jedinému a relativně málo známému zkušebnímu „experimentu“ v prvorepublikovém volebním zákonodárství, který prolomil jinak velmi striktní přísnou vázanost kandidátních listin a jenž v rozpravě v parlamentu označil poslanec Josef Mareš (Československá sociálně demokratická strana dělnická – ČSDSD) za jakýsi počátek, jenž měl ukázat „*jak dalece bude reagovati politická veřejnost na částečné uvolnění*“.⁵ Na jaře zmíněného roku předložil vládní kabinet vedený Janem Malypetrem (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu – RSZML) do parlamentu novelu volebního řádu pro obecní volby.⁶ V důsledku jejího schválení začala státní moc silně ingerovat do výkonu pravomocí samospráv, když došlo k velmi kontroverznímu prodloužení volebního období stávajících zastupitelstev ze čtyř na šest let,⁷ kdy v prvorepublikovém Československu se tak prodloužení volebního období zvolených zastupitelů v důsledku špatné vnitropolitické situace uskutečnilo již podruhé,⁸ bylo také zavedeno potvrzování volby starostů ve všech obcích státními orgány, kdy do této doby se tato povinnost týkala jen obcí statutárních,⁹ či nově musely obecní volby probíhat dle zásad poměrného volebního systému povinně ve všech obcích.¹⁰ Vedle těchto bodů ale text novely obsahoval i ustanovení, které umožnilo voličům nově činit limitované změny v pořadí na kandidátních listinách. Konkrétně tak nově v obecních volbách volič, dle výkladu ústavního výboru dolní komory parlamentu, mohl „*odevzdati tištěný hlasovací lístek nezměněný, nebo může hlasovati jen pro jednoho kandidáta tím, že zaškrtně číslici*

pořadí kandidáta [...] Zaškrtně-li¹¹ volič číslici pořadí více kandidátů, hlasuje tím pro kandidáta s přednějším pořadím podle kandidátní listiny“.¹² Předstížen na kandidátní listině nemohl být za žádných okolností kandidát na prvním místě, přednostní hlasy tak tedy mohly mít význam až v případě, jestliže kandidátní listina v dané obci získala minimálně dva zastupitelské mandáty. Tak trochu prorocky tento způsob řešení označil jako jediný možný v diskusi při projednávání volebního zákona pro obecní volby v parlamentu již v roce 1919 právě J. Malypetr. Ten tehdy pravil, že zasahování do pořadí kandidátů na kandidátních listinách by se mohlo umožnit pouze za alespoň částečného odstranění dekapitace vedoucích kandidátů. Toho mělo být dosaženo tak, že by pevně stanovený počet kandidátů, počínaje prvním, nesměl být přeskočen nebo by byl stanoven dle procenta voličů, kteří by přednostního hlasování nevyužili.¹³ Šance kandidátů posunout se z nevolitelného místa, zejména pak se vzrůstajícím počtem voličů, byly velmi ztíženy požadovanou výší podílu hlasů, které kandidát musel získat. Ten se rovnal volebnímu číslu, tedy počtu hlasů, které musela získat úspěšná kandidátní listina alespoň pro získání jednoho zastupitelského mandátu.¹⁴ V podstatě si ho tedy musel dotýčný kandidát získat sám, jelikož kdyby si založil vlastní kandidátní listinu a ve volbách ji podpořil stejný počet voličů, jako kolik by mu jich dalo přednostní hlas, tak by měl zastupitelský mandát jistý. Šanci na zvolení tak reálně měli kandidáti především z menších a nejmenších obcí. Dle hodnocení Josefa Klimenta, barvitě to osobnosti našich dějin,¹⁵ jenž byl docentem právních dějin, činovníkem Společnosti pro spravedlivé volby, jež se zasazovala o změnu volebního systému, sekretářem Nejvyššího správního soudu, později také prezidenta Emila Háchy a aktivním členem Ligy proti bolševismu, odsouzeným po válce za kolaboraci, byla změna ve volebním zákoně provedena tak, aby její dopady byly co nejmenší.¹⁶

Volební zákon a dobové dění

V porovnání s dnešní dobou se volební pravidla pro obecní volby ve třicátých letech minulého století v mnohých aspektech zásadně lišila. Aktivním volebním právem disponoval každý československý občan zapsaný ve stálém voličském seznamu aktualizovaném dvakrát ročně, jemuž v době aktualizace bylo minimálně 21 let a bydlel v obci alespoň rok, pasivním pak od 26 let. U obcí s více jak tisícem obyvatel obdržel volič legitimační lístek k prokázání totožnosti a opravňující jej k volbě, jehož prostřednictvím byl zároveň stručně informován i o způsobu volení. U menších obcí se pak v případě, kdy vznikla pochybnost o jeho totožnosti, volič musel vykazovat listinným dokladem anebo svědectvím dvou jiných voličů. Volební účast byla povinná, některé skupiny osob z ní měly např. z věkových, pracovních či zdravotních důvodů výjimku, volit nemohli příslušníci ozbrojených složek.¹⁷

Voliči mohli volit kandidátní listiny, na nichž od roku 1933, jak bylo výše zmíněno, mohli (různými způsoby) označit číslici u jednoho z kandidátů. Každou podanou kandidátní listinu, aby se mohla zúčastnit obecních voleb, musel podpořit svým podpisem stanovený minimální počet voličů, což byl důsledek toho, že s výjimkou zákona o rozpouštění politických stran z roku 1933,¹⁸ neznala tehdejší československá legislativa pojem „politická strana“ a ty tak neměly právní legitimitu.¹⁹ Jednotlivé spřízněné kandidátní listiny se mohly nejpozději osm dní před volbami sdružit dohromady pro povolební rozdělování mandátů, kdy se na ně pohlíželo, jako by se jednalo o jedinou společnou kandidátní listinu, a toto opatření napomáhalo zbytečnému propadnutí jejich hlasů, zatímco kandidátní listiny v politickém spektru izolovaných stran, se kterými nikdo nechtěl kooperovat, mohly v porovnání s jinou „sdruženou“ kandidátní listinou obdržet méně mandátů i přes získání více hlasů. Volby se nekonalý v důsledku podání pouze jediné kandidátní listiny či dohody stran, kdy

bylo podáno sice více kandidátních listin, ale na nich bylo však kandidováno pouze tolik kandidátů, kolik se rovnalo počtu členů zastupitelstva, a tito kandidáti tak byli zvoleni automaticky.²⁰ Počet členů zastupitelstev byl odvislý od počtu obyvatel dle posledního sčítání lidu²¹ a byl (krom Prahy) dělitelný třemi (9, 12, 15, 18, 24, 30, 36, 42, 60), jelikož na každé tři zastupitele připadal jeden člen rady. U obcí s počtem zastupitelů ne vyšším než osmnáct, což odpovídalo obcím do dvou tisíc obyvatel, měl starosta jednoho náměstka, u zbylých dva.²² Volební zákon pro obecní volby oproti dnešku také upravoval samotnou volbu vedení obce (starosty, jeho náměstka/ů a radních) a oproti nynější době, kdy je pouze na libovůli většiny členů zastupitelstva, které strany dosáhnou zastoupení v radě a vítězové „berou vše“, získávaly zastoupení v radě obce na základě poměrnosti všechny strany dle počtu jejich získaných zastupitelských mandátů, přičemž se opět mohly vzájemně sdružit, aby získaly vyšší zastoupení. Před volbou starosty se mohla minimálně třetina či čtvrtina zastupitelů, kteří věděli, že přináležejí v zastupitelstvu k menšině a nemají tak šanci na zvolení vlastního kandidáta na starostu (mohly se opět sdružit jednotlivé strany), přihlásit o post I., resp. II. náměstka starosty, přičemž tohoto pak zvolili sami většinově v rámci své skupiny. Starosta pak následně býval volen většinou (přítomných) zbylých zastupitelů. Pokud se žádná skupina nepřihlásila o post jednoho z náměstků starosty, tak post starosty a jeho náměstků se volil většinovou volbou ze všech (přítomných) zastupitelů. Po jejich volbě, když se tito zvolení nejvyšší představitelé obce započítávali do počtu radních poměrným způsobem přidělených jednotlivým stranám, si zastupitelé každé strany v rámci své skupiny většinových způsobem zvolili počet jim přidělených „zbylých“ členů obecní rady.²³ Jak bylo zmíněno již výše, tak volba starosty musela být potvrzena státními orgány. U obcí, jež byly sídlem okresu (Hodonín, Kyjov, Uherské Hradiště, Uherský Brod), potvrzovalo hlavu obce ministerstvo vnitra, u zbylých obcí příslušný zemský úřad, v případě Slovácka se jednalo o Zemský úřad v Brně. Jestliže zastupitelstvo zvolilo státními orgány zamítnutého kandidáta i podruhé, bylo rozpuštěno a na jeho místo jmenována správní komise (kolegiální orgán) nebo vládní komisař (monokratický orgán).²⁴ (Rozpuštěno zastupitelstvo mohlo být ale i z jiných důvodů.) Ti úřadovali do zákonem neurčitě řečené „příhodné doby“, než došlo k vypsání nových obecních voleb,²⁵ přičemž v praxi se toto intermezzo mohlo protáhnout v extrémních případech i na velmi dlouhou dobu. Na Slovácku toho byl dokladem Hodonín, jehož rozpuštění zastupitelstva postihlo dokonce dvakrát, když podruhé bylo obecní zastupitelstvo v důsledku sporů mezi jednotlivými stranami Zemským úřadem v Brně rozpuštěno 20. dubna 1931 a nové obecní volby zde proběhly až 27. září 1935, tedy takřka až za čtyři a půl roku.²⁶

Pokud pomineme několik stovek z celkového počtu 15 770 československých obcí,²⁷ kde poslední obecní volby proběhly na přelomu dvacátých a třicátých let či tam bylo předtím úředně rozpuštěno zastupitelstvo a volby se tam tak odehrály v letech 1934–1936,²⁸ tak po již zmíněném prodloužení délky trvání mandátů dosavadních zastupitelů ze čtyř na šest let se měly obecní volby ve velké části obcí uskutečnit původně na jaře 1937, posléze na podzim téhož roku. Po incidentu v Teplicích-Šanově, kde poslanec Sudetoněmecké strany (Sudendeutsche Partei – SdP) Karl Hermann Frank napadl po stranickém mítinku několik policistů, byly ale již rozepsané volby vládou odloženy.²⁹ Agrárnický premiér Milan Hodža následně ještě na konci února 1938 předpokládal, že během tohoto roku volby vypsány nebudou a sdělil toto i německému velvyslanci,³⁰ ale nakonec tyto dlouho odkládané obecní volby byly vládou na konci dubna 1938 vypsány v 10 896 obcích ve třech etapách na 22. a 29. května a 12. června.³¹ Možnost volit si své zastupitele a pokusit se při tom i měnit pořadí kandidátů na kandidátních listinách, tak dostali voliči i v politických okresech (p. o.) Hodonín, Kyjov, Uherský Brod a Uherské Hradiště, kdy se ze zmíněné čtveřice okresů v obcích, kde proběhly

obecní volby, materiály s volebními výsledky dochovaly u 149 z nich (1935–1936 – 10, 1938 – 139) a platný hlas zde odevzdalo takřka 111 000 voličů. Z nich nejvíce u volebních uren podpořilo lidovce (Československá strana lidová – ČSL), pro které hlasovalo 31,8 % voličů, následovali je agrárníci s 22,1 % hlasů. Dvouciferného procenta získaných voličských hlasů dosáhli ještě sociální demokraté s 12,5 % hlasů, necelých deset procent hlasů získali národní socialisté (Československá strana národně socialistická – ČSNS) a komunisté (Komunistická strana Československa – KSČ), poslední relevantní stranou ve zdejších regionu byli živnostníci (Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská – ČŽOSS), které volilo 5,8 % voličů. Ostatní české strany, jako např. Národní sjednocení (Nsj.) či Národní obec fašistická (NOF), nemluvě ani o stranách etnických menšin, kdy židovské a německé strany kandidovaly pouze v šesti, resp. jediné obci, zde zůstaly z hlediska volební podpory takřka naprosto marginální.³² V desítkách dalších obcí volby odpadly, jelikož jednotlivé strany buď dohromady nominovaly pouze tolik kandidátů, kolik bylo členů zastupitelstva, či byla odevzdána jen jedna kandidátní listina, ve Veletinách (p. o. Uherský Brod) pak byly volby na poslední chvíli odvolány, když úřady zjistily až čtyři dny před volbami, že je před nimi na třech zdejších statcích zatajován výskyt slintavky a kulhavky,³³ kvůli jejíž epidemii byla např. v některých okresech na Hané a severu Moravy odvolána poslední – červenová – etapa voleb,³⁴ a z některých obcí se archivní materiály jednoduše nedochovaly. Za zmínku určitě ještě stojí uvést, že k dobovému koloritu v tehdejších etnicky českém prostředí patřilo také to, že i přes velmi rozdrobené stranické spektrum, což byl další z dobových kritizovaných jevů meziválečné republiky, se při obecních volbách v některých obcích jedna strana rozdělila ještě na několik kandidátních listin, ať už z důvodu personálních (ambice jednotlivců, antipatie části voličů k některým kandidátům), profesních či zájmových (rolníci, dělníci, živnostníci, odboráři apod.) či geografických (několik částí obce), aby se ale pro rozdělování zastupitelských mandátů opět sdružily a jejich hlasy tak byly počítány jako kdyby kandidovala jen jedna kandidátní listina. Tak např. v obecních volbách v Blatnici pod Svatým Antonínkem (p. o. Uherské Hradiště), kde v roce 1930 dle sčítání lidu žilo 2 129 obyvatel,³⁵ měli voliči 12. června 1938 na výběr mezi 20 kandidátními listinami (!), přičemž v reálu kandidovalo pouze šest stran, resp. pět, jelikož dvě z nich se spojily: devět kandidátních listin tak šlo za lidovou stranou (s přídomky „A“, „B“, „C“, „D“, „E“, „F“, „křesťanští dělníci“, „rolníci“ a „nezávislí občané“), sedm za agrárníky (vedle „oficiální“ ještě další s přídomky „1“, „2“, „3“, „domkáři a malorolníci“, „odborová jednota republikánských zaměstnanců“ a „republikánský autoklub“),³⁶ dvě za národními socialisty (druhá s přídomkem „skupina Ondřeje Vybírala“), jedna za živnostníky a komunisté se sociálními demokraty utvořili společnou koaliční kandidátní listinu.³⁷

Výsledky užívání přednostních hlasů

Byť se volby odehrávaly za značného vnitropolitického a mezinárodního napětí, kdy pozornost veřejnosti byla upnuta na naprosto jiné záležitosti, tak přesto byli voliči na možnost udělování přednostních hlasů před volbami vícero způsoby upozorňováni. Jak již bylo výše uvedeno, tak voliči, kteří bydleli v obcích s více než jedním tisícem obyvatel, obdrželi před volbami od úřadů legitimační lístky, jimiž ve volebních místnostech prokazovali svou totožnost a na nichž byly na druhé straně i pokyny, jak správně volit.³⁸ V každé volební místnosti musely být za plentou nově také k dispozici psací potřeby pro možnost označení čísla na lístku u některého z kandidátů. Pozadu nezůstával ani tisk, a to celostátní i regionální: např. v Národní politice zmíněný J. Kliment vyzýval voliče i přesto, že podmínky pro zasahování do pořadí kandidátů byly dle něj nevyhovující, aby nesouhlas s pořadím kandidátů

na kandidátních listinách vyjadřovali nikoliv neplatným hlasem, ale aby zaškrtnli některého z kandidátů. Dle jeho názoru „*vybrané osoby by pak určovaly politiku stran, nikoli naopak strany politiku zvolených osob*“.³⁹ V Lidových novinách v článku Josefa Jostena, stejně tak v regionálních lidoveckých Slováckých novinách, vyšel ve volebních pokynech také podrobný neutrální popis procedury udělování přednostních hlasů a jejich možných důsledků.⁴⁰ V Zájmech Slovače – donedávna oficiálním týdeníku NSJ. – anonymní autor konstatoval, že s přednostním hlasováním „*není dosud zvláštních zkušeností, protože změna provedena byla až po všeobecných volbách do obecních zastupitelstev a prakticky byla ještě poměrně málo využita*“.⁴¹ Přesto mnozí voliči nemuseli mít o možnosti udělování přednostních hlasů kandidátům vůbec ponětí, o čemž napovídá oběžník ministerstva vnitra rozeslaný jednotlivým okresním úřadům dva dny před první etapou těchto obecních voleb, v němž se konstatuje, že „*ministerstvo vnitra z dotazů o právních názorech a výkladech některých ustanovení volebního řádu do obcí seznalo, že obecní úřady a orgány povolané k provádění voleb obecních zastupitelstev, zejména místní a volební komise používají zastaralých knižních pomůcek a neznají nyní platného znění zákona, kterým se vydává řád volení v obcích, v důsledku čehož se dopouštějí podstatných vad volebního řízení*“.⁴²

Při samotných volbách zaškrtnlo či jinak označilo na volebním lístku číslovku u libovolného kandidáta celkem 10,9 % voličů (nejvíce na Kyjovsku, nejméně na Hodonínsku, které jako jediný okres především kvůli samotnému Hodonínu nedosáhlo dvojčíferného počtu), což byl např. ve srovnání s hlavním městem takřka dvojnásobný počet.⁴³ Rozdílné roky konání voleb neměly na sledovanou aktivitu voličů výraznější vliv, jelikož v letech 1935–1936 využili voliči přednostního hlasování přibližně jen o 0,4 procentního bodu více (11,2 %) oproti roku 1938 i celkovému průměru.

<i>Okres</i>	<i>Obcí</i>	<i>Hlasů</i>	<i>Předn. hl.</i>	<i>Podíl</i>	<i>Mandátů</i>	<i>Zvol.</i>
Hodonín	26	28 751	2 587	9,0 %	537	8
Kyjov	29	18 610	2 342	12,6 %	498	9
Uherský Brod	53	27 833	2 947	10,6 %	864	19
Uherské Hradiště	41	35 766	4 207	11,8 %	804	10
Celkem	149	110 960	12 083	10,9 %	2 703	46

Tabulka č. 1. Využití přednostních hlasů v obecních volbách v letech 1935–1938 ve čtyřech slováckých okresech.

V celkem 29 obcích, které činily takřka pětinu z celkového počtu (19,5 %), ponechali všichni zdejší voliči volební lístky bez jakékoliv úpravy, největší z nich byly Halenkovice (p. o. Uherské Hradiště), kde bylo odevzdáno 1 217 platných hlasů.⁴⁴ V 11 obcích (7,4 %) využilo možnosti zaškrťování kandidátů do 1 % voličů, ve 21 obcích (14,1 %) 1–5 % voličů, v dalších 25 obcích (16,8 %) se pro některého z kandidátů vyjádřilo 5–10 % voličů, v 28 případech (18,8 %) zaškrtnlo libovolného kandidáta 10–20 % voličů, v devíti obcích (6,1 %) využilo přednostního hlasování 20–30 % voličů, rovněž tak v dalších devíti obcích (6,0 %) označilo některého kandidáta na svém volebním lístku 30–40 % voličů, v osmi obcích (5,4 %) totéž učinilo 40–50 % voličů, aby nakonec víc jak polovina místních voličů využila svého přednostního hlasu v celkem devíti spíše menších obcích (6,0 %). Naprosto ojedinělá situace se odehrála v Boršicích u Blatnice (p. o. Uherské Hradiště), kde z 583 voličů označilo číslicí u některého z kandidátů na volebních lístcích všech 583 voličů, tedy 100 % (!).⁴⁵ Kromě

Boršic u Blatnice patřil do tohoto výčtu obcí ještě Nechvalín (p. o. Kyjov – 71,8 %),⁴⁶ Blatnička (p. o. Uherské Hradiště – 65,1 %),⁴⁷ Josefov (p. o. Hodonín – 56,6 %),⁴⁸ Popov (p. o. Uherský Brod – 55,2 %),⁴⁹ Ostrovánky (p. o. Kyjov – 54,7 %),⁵⁰ Křekov (p. o. Uherský Brod – 53,7 %),⁵¹ Divnice (p. o. Uherský Brod – 51,5 %)⁵² a Polichno (p. o. Uherský Brod – 51,0 %).⁵³

Z hlediska velikosti obcí nejvíce procentuálně kandidáty zaškrtovali voliči v obcích s 1501–2000 obyvateli, kde tak učinil takřka každý pátý (19,6 %), přičemž v dalších třech velikostních kategoriích obcí od 201 do 1500 obyvatel využilo nabízenou možnost označit číslovku u některého z kandidátů rovněž nadprůměrných 13,1 – 16,6 % voličů. V kategorii obcí s dvěma až pěti tisíci obyvateli udělilo přednostní hlas 8,9 % voličů a v trojici obcí s více jak pěti tisíci obyvateli klesl tento podíl voličů takřka na minimum (0,4 %): v Hodoníně z 7 856 voličů tak učinilo jen 15 (0,2 %),⁵⁴ ve Starém Městě 11 z 3 033 (0,4 %)⁵⁵ a v Uherském Brodě 37 z 3 880 (1,0 %).⁵⁶ Více přednostních hlasů, a to i v absolutních číslech, udělovali oproti těmto třem největším obcím i voliči v obcích, jež měly několikanásobně méně voličů. V některých obdobně velkých či větších obcích v okolí byli voliči aktivnější: např. ve Vsetíně udělila přednostní hlas necelá dvacatina voličů (4,9 %),⁵⁷ v Přerově necelých sedm procent (6,84 %)⁵⁸ a v Holešově dokonce téměř každý pátý (18,1 %).⁵⁹ (Volici v obcích do 200 obyvatel udělili přednostní hlas v 3,6 % případech, ale jednalo se jen o dvě obce a velmi nízký počet voličů.) Nabízí se tedy jako možná interpretace to, že ve sledovaných obcích na Slovácku, ale bez jakékoliv ambice na nadregionální univerzálnost, přednostního hlasování užívali především venkovští voliči z menších a středně velkých obcí, jelikož zde také měli větší šanci poznat osobně jednotlivé kandidáty, zatímco od hranice dvou tisíc obyvatel se vzrůstajícím počtem obyvatel a anonymitou dané obce voliči využívali přednostních hlasů v omezenější a u těch největších už v naprosto marginální míře.

Úspěšnost kandidátů

Jen vcelku ve velmi omezené míře dokázali jednotliví kandidáti dosáhnout volebního čísla, konkrétně se to podařilo ve 42 obcích 61 kandidátům. Jelikož ale 15 z těchto kandidátů mělo takové postavení na kandidátní listině, že by byli zvoleni i bez pomoci přednostních hlasů, tak ke zvolení z nevolitelného místa na kandidátní listině pomohla tato voličská aktivita méně kandidátům, konkrétně se jednalo ve 37 obcích o 46 zvolených zastupitelů z celkového počtu 2 703 zastupitelů (1,7 %). Ve vzájemném porovnání let 1935–1936 a 1938 byl tento podíl o jeden procentní bod vyšší za první časové období, když v polovici třicátých let bylo zásluhou přednostních hlasů zvoleno pět z celkových 192 volených zastupitelů (2,6 %). Ze stranického hlediska 24 takto zvolených kandidátů reprezentovalo v jednotlivých obecních zastupitelstvech agrárníky, 16 lidovce, po dvou ČSDSD a různé místní občanské kandidátky a po jednom pak byli zvoleni kandidáti KSČ a NOF.

Jestliže se přesuneme na mikroúroveň obcí, tak nejvíce kandidátů (4) dosáhlo volebního čísla ve dvou obcích: ve „stoprocentních“ Boršicích u Blatnice, kde se volilo patnáctičlenné zastupitelstvo a na kandidátních listinách ČSL a RSZML z kandidátů, kteří dosáhli volebního čísla (37 hlasů), ale na původně nevolitelném (7.) místě figuroval pouze agrárník Josef Jestřábík.⁶⁰ V Josefově, kde ČSL získala osm mandátů, dosáhli volebního čísla její čtyři kandidáti, přičemž vzhledem k tomu, že mezi nimi byli kandidáti na šestém a sedmém místě a další dva byli na původně nevolitelných místech, tak mandát nezískal malorolník Jan Pospíšil, jenž figuroval původně na pátém místě, jež by mu jinak zaručovalo pohodlné zvolení.⁶¹ Ojedinelé nebyly i případy, že v obci všechny udělené přednostní hlasy (absolutně či takřka) byly uděleny jedinému konkrétnímu kandidátovi. Některým kandidátům, jako třeba rolníkovi Vincenci Malíkovi (ČSL) v Nechvalíně,⁶² pak chyběl ke zvolení jediný přednostní hlas.

Z jednotlivých okresů měli největší šanci na zvolení kandidáti na nevolitelných místech v Uherském Brodě (2,2 %), dále v Kyjově (1,8 %), Hodoníně (1,4 %) a nejméně v Uherském Hradišti (1,2 %). Co se týče velikosti jednotlivých obcí, tak nejvyšší podíl nových zastupitelů zvolených přednostními hlasy z původně nevolitelných míst bylo v obcích s 201–500 (2,9 %) a 1501–2000 obyvateli (2,7 %). V kategorii obcí s 501–1000 obyvateli voliči udělené přednostní hlasy pomohly k posunu na kandidátních listinách 2,0 % zvolených zastupitelů, u obcí s 1001–1500 obyvateli pak 1,2 %. Celkem šest kandidátů (0,8 %) bylo zvoleno v obcích s počtem obyvatel mezi dvěma a pěti tisíci, přičemž největší z nich byly Napajedla (p. o. Uherské Hradiště),⁶³ kde 178 z celkového počtu 2 572 voličů dopomohlo ke zvolení z 10. místa kandidátky ČSL katechetovi Inocenci Kuklovi, který překonal volební číslo ve výši 83 hlasů více jak dvojnásobně. (Vítězní lidovci zde získali 7 mandátů).⁶⁴ Úskalí příliš vysoké vyžadované výše získaných přednostních hlasů, a především hlavně již zmíněného minimálního zájmu voličů o tuto záležitost se projevilo u nejlidnatějších obcí v regionu, kde přednostní hlasování nedopomohlo ke zvolení žádnému níže postavenému kandidátovi, resp. žádný z nich se k tomuto cíli ani vzdáleně nepřiblížil. V obcích, kde zaškrtnula některého z kandidátů méně jak desetina voličů, dopomohly i tak přednostní hlasy ke zvolení na kandidátní listině níže postavenému kandidátovi do zastupitelstva ve třech případech. Obcí s vůbec nejnižším celkovým podílem udělených přednostních hlasů, jež dostačovaly k tomu, aby alespoň jednoho kandidáta z nevolitelného místa dostaly do místního zastupitelstva, byly Prušánky (p. o. Hodonín – 5,4 %),⁶⁵ v případě devíti obcí, kde byli tímto způsobem zvoleni hned dva zastupitelé, se jednalo o Jestřabice (p. o. Kyjov – 20,0 %), když se zde o všech 74 přednostních hlasů s výjimkou dvou podělili na 7. a 9. místě kandidátní listiny RSZML Petr Keller a Jan Šebesta, přičemž agráři získali šest mandátů.⁶⁶ Na druhé straně ani výrazně nadprůměrná aktivita voličů ve výše zmíněných Divnicích a Popově nevedla vzhledem k značné diverzifikaci těchto přednostních hlasů mezi jednotlivé kandidáty k posunu na kandidátní listině žádného z nich.

<i>Počet obyvatel</i>	<i>Voličů</i>	<i>Přednostních hlasů</i>	<i>Podíl</i>	<i>Zvolených zastupitelů</i>	<i>Volených zastupitelů</i>
< 201	167	6	3,6%	0	18
201-500	7 211	1 200	16,6%	11	384
501-1000	26 461	3 459	13,1%	18	885
1001-1500	12 829	1 781	13,9%	4	324
1501-2000	11 012	2 160	19,6%	7	264
2001-5000	38 511	3 414	8,9%	6	720
> 5000	14 769	63	0,4%	0	108
Celkem	110 960	12 803	10,9%	46	2 703

Tabulka č. 2. Počty udělených přednostních hlasů a zvolených zastupitelů dle velikosti obcí v obecních volbách v letech 1935–1938 ve čtyřech slováckých okresech.

Michal Švec na chování pražských voličů v obecních volbách v roce 1938 vyzpozoval, že v československé metropoli „více udíleli preference voliči stran občanských, méně stran socialistických a zcela minimálně voliči stran s tendencemi k totalitarismu“.⁶⁷ Jak to z hlediska

jednotlivých stranických uskupeních vypadalo v obecních volbách ve sledované čtveřici slováckých okresů? Odfiltrujeme-li zde voličsky marginální strany, pak se Švecovo „pražské schéma“ zde s jednou výjimkou potvrdilo. Neaktivnější byli voliči dvou stran označovaných za tzv. občanské, konkrétně nejvíce nějakým způsobem označili svůj lístek voliči, kteří volili agrárníky (17,8 %), když ti byli – nikoliv překvapivě, vzhledem k svému venkovskému voličskému zázemí – z voličů všech stran neaktivnějšími ve všech kategoriích obcí do dvou tisíc obyvatel, přičemž v poslední kategorii jedenácti obcí s 1501–2000 obyvateli z jejich voličů využilo přednostního hlasu vysoce nadprůměrných 35,8 %. S odstupem agrárnícké voliče následovali ti lidovečtí (11,1 %). Jedinou zmíněnou odlišností oproti Praze bylo, že možného přednostního hlasu užívali v průměru mírně o trochu více voliči sociálních demokratů (9,2 %) nežli ti, kteří hlasovali pro živnostníky (8,3 %). Druzí jmenovaní v rámci jednotlivých velikostních kategorií a politických stran v průměru nejčastěji zaškrtovali kandidáty v obcích nad dva tisíce obyvatel, byť rozdíl oproti lidovcům a agrárníkům byl celkem malý. U národních socialistů si přálo posunout některého z kandidátů na kandidátních listinách 7,6 % voličů. Vůbec nejnižší ochotu zasahovat do stranicky stanoveného pořadí pak zde na Slovácku z relevantních stran vykazovali voliči komunistů (3,5 %), ale i tak oproti Praze byl tento podíl přibližně trojnásobný.⁶⁸

Namísto závěru

V letech 1935–1938 využila v obecních volbách na Slovácku možnost udělit přednostní hlas přibližně jedna desetina voličů (především těch agrárníckých a také lidoveckých v menších a středně velkých obcích), což jej řadí ve světle autorova dosavadního soukromého výzkumu ve srovnání s jinými regiony na Moravě a ve Slezsku na přední pozici. Jaký by byl nejen na Slovácku další trend ve využívání přednostních hlasů, tedy zda by je po jejich „zaběhnutí se“ v paměti voličů ti udělovali ve stejné, vyšší nebo naopak nižší míře, nám mohly naznačit další obecní volby provedené dle těchto pravidel v příštích měsících a letech. Jelikož ale již za čtvrt roku došlo k vynucenému oddělení Sudet od Československa, následně ke zhroucení dosavadního stranickopolitického systému a nástupu autoritativního režimu, velmi záhy po necelém půl roce vystřídaném německou okupační mocí, tak k nim již nikdy nedošlo. Podle dřívějších pravidel, tedy bez možnosti ovlivnit pořadí kandidátů na kandidátních listinách, se pak po druhé světové válce odehrály znovu parlamentní volby v roce 1946,⁶⁹ kdy při projednávání v Prozatímním národním shromáždění pravil sociálnědemokratický zpravodaj osnovy zákona Oldřich John, že členové ústavního výboru podrobili „*podrobné diskusi především otázku, zda by nebylo účelné oprostít naše kandidátní listiny od oné vázanosti, jež byla dříve příčinou mnohých kritik. Dospěli jsme však k názoru, že by nebylo vhodné experimentovat právě nyní*“.⁷⁰ V těchto volbách tak volič zůstal opět bez možnosti jakkoliv zasáhnout do pořadí kandidátů a se zákazem obnovy agrárníků v jakékoliv podobě zmizela po válce také i strana, jejíž voliči byli na Slovácku ve druhé polovině třicátých let těmi, kteří možnosti udělovat kandidátům přednostní hlasy využívali v nejvyšší míře. Následně i na velmi dlouhou dobu zmizela vůbec možnost si své vedoucí představitele svobodně vybírat, jelikož tyto volby byly na dlouhá desetiletí posledními alespoň z části soutěživými volbami v naší historii.

Poznámky:

- 1 Výrazu obec je pro zjednodušení a účely této práce používáno jednotně pro všechny municipality.
- 2 V textu je při přímých citacích z dobových zdrojů zachována původní podoba některých výrazů i přesto, že neodpovídá dnešním jazykové a stylistické normě a mohla by být považována za chybu.
- 3 J o a c h i m, Václav. Duch vázaných kandidátních listin. *Časopis Svobodné školy politických nauk v Praze* 6, 1933–1934, č. 6, s. 157.
- 4 Bývalý poslanec a senátor Otakar Krouský poukázal v roce 1933 na to, že systému přísně vázaných kandidátních listin se v té době v Evropě používalo mimo Československa již jen v Německu, Polsku, Rakousku, Gdaňsku a autonomním litevském území Klajpedsku, ve kterých byl v té době parlamentarismus buď úplně rozvrácen, nebo v naprostém úpadku. K r o u s k ý, Otakar. *Volební reforma II: Volební zákonodárství v jiných státech a snahy o demokratickou reformu v Československé republice*. Praha: Svaz národního osvobození, 1933, s. 208. Dle důvodové zprávy Vládního návrhu zákona o změnách řádu volení v obcích k nim patřili ještě malodohodoví spojenci Jugoslávie a Rumunska, Antonín Klimek pak k tomu ještě přidává Lotyšsko a San Marino. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální knihovna, Poslanecká sněmovna Národního shromáždění Republiky československé (PS NS RČS) 1929-1935, tisk 2277* [online] [cit. 30. 5. 2020]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2277_02.htm; K l i m e k, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české. Sv. XIV., 1929-1938*. Praha: Paseka, 2002, s. 215.
- 5 *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální knihovna, PS NS RČS 1929-1935, 286. schůze, 23. 6. 1933*. [online] [cit. 30. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/286schuz/s286003.htm>.
- 6 *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální knihovna, PS NS RČS 1929-1935, tisk 2277* [online] [cit. 30. 5. 2020]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2277_01.htm.
- 7 Volby ve většině obcí proběhly na podzim 1931 a jaře 1932.
- 8 Poprvé se tak stalo v roce 1922, kdy bylo původně tříleté volební období obecních zastupitelů prodlouženo o rok, viz Zákon č. 253/1922 Sb. ze dne 14. července 1922, kterým se mění řád volení v obcích.
- 9 B a l í k, Stanislav. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 2009, s. 14.
- 10 Pro obce do 700 obyvatel do této doby platil většinový volební systém, jestliže před volbami o poměrnou volbu nepožádala alespoň desetina obyvatel dané obce. S r o v, S c h e l l e, Karel. *Die Entwicklung der Organisation der modernen tschechischen öffentlichen Verwaltung (Czech Edition)*. München: Grin Verlag, 2009, s. 319; Č m e j r e k, Jaroslav, B u b e n í č e k, Václav a Č o p í k, Jan. *Demokracie v lokálním politickém prostoru: [specifika politického života v obcích ČR]*. Praha: Grada, 2010, s. 30.
- 11 Samotnou formu označení kandidáta zákon neřešil, ponechával to na libovůli případného voliče a uznána měla být takřka jakákoliv snaha o označení kandidáta. Ústavní výbor k tomu ve své zprávě uvedl: „Zaškrtnutím číslice pořadí (perem nebo tužkou) nerozumí se určitá přesná forma, jíž se musí hlas pro kandidáta vyznačiti, nýbrž každý takový způsob vyznačení hlasu u číslice pořadí, jímž jest dostatečně projeven úmysl voliče odevzdati hlas pro kandidáta. Nebude to tedy jen způsob obvyklý a pravidelně užívaný na př. v účetnictví, nýbrž i formy jiné, na př. podtrhne-li volič číslici pořadí, opíše-li kolem ní kruh, dá-li ji do závorky a pod. Aby nebylo pochybností, stanoví se, že je hlas pro kandidáta platně odevzdán, bylo-li vyznačení hlasu i neúplně provedeno.“ *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální knihovna, PS NS RČS 1929-1935, tisk 2305* [online] [cit. 30. 5. 2020]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2305_01.htm.
- 12 *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální knihovna, PS NS RČS 1929-1935, tisk 2277* [online] [cit. 30. 5. 2020]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2277_01.htm.
- 13 *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální knihovna, Revoluční Národní shromáždění Republiky československé 1918-1920, 24. schůze, 30. 1. 1919* [online] [cit. 30. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/024schuz/s024002.htm>.

- 14 Volební číslo se vypočítalo tak, že se vydělil počet odevzdaných platných hlasů počtem volených členů zastupitelů zvýšených o číslo jedna. Počet členů zastupitelstva byl v obcích do 200 obyvatel devět, do 500 obyvatel 12, do tisíce obyvatel 15, do 1500 obyvatel 18, do dvou tisíc obyvatel 24, do pěti tisíc obyvatel 30, do 20 tisíc obyvatel 36, do 50 tisíc obyvatel 42, do 100 tisíc obyvatel 48, přes 100 tisíc obyvatel 60, srov. Zákon č. 75/1919 Sb. ze dne 31. ledna 1919, kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé. Praze (100), Brnu (90) a Olomouci (60) určovaly počet členů zastupitelstva zvláštní zákony o Velké Praze, Velkém Brnu a Velké Olomouci, viz Zákon č. 213/1919 Sb. ze dne 16. dubna 1919 o sloučení sousedních obcí s Brnem, Zákon č. 214/1919 Sb. ze dne 16. dubna 1919 o sloučení sousedních obcí s Olomoucem a Zákon č. 116/1920 Sb. ze dne 6. února 1920 o organizaci a působnosti ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a místních výborů.
- 15 K životu Josefa Klimenta viz jeho nedávno vydané obsáhlé paměti: K l i m e n t, Josef. *U obětovného prezidenta: hořké paměti Háchova tajemníka*. Praha: Academia, 2019. 770 s.
- 16 K l i m e n t, Josef. Právo svobodného voliče. *Národní politika* 56, 1938, č. 126, s. 4.
- 17 Vyhláška ministra vnitra č. 123/1933 Sb. ze dne 15. července 1933 o úplném znění zákona, kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé.
- 18 Zákon č. 201/1933 Sb. ze dne 25. října 1933 o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran.
- 19 W e y r, František. *Teorie práva*. Praha: Melantrich, 1937, s. 297; B a l í k, Stanislav, H l o u š e k, Vít, H o l z e r, Jan a kol. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 68.
- 20 Vyhláška ministra vnitra č. 123/1933 Sb.
- 21 Sčítání lidu v meziválečném období proběhla v letech 1921 a 1930.
- 22 Vyhláška ministra vnitra č. 123/1933 Sb.
- 23 Tamtéž.
- 24 Tamtéž.
- 25 Tamtéž.
- 26 P l a č e k, Miroslav a kol. *Hodonín: dějiny města do roku 1948*. Hodonín: Město Hodonín, 2008, s. 388, 392–393.
- 27 Státní ústav statistický. *Statistická ročenka republiky Československé*. Praha: Orbis, 1938, s. 288.
- 28 Viz např. D. K. Nejblížší úkoly a program vnitřní správy. *Lidové noviny* 42, 1934, č. 577, s. 2; Přesuny ve směru parlamentních voleb. *Lidové noviny* 43, 1935, č. 602, s. 2; Podrobné volební výsledky. *Pondělí Národních listů a Národa* 76, 1936, č. 23, s. 1–2.
- 29 K á r n í k, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri, 2003, s. 532. K samotnému incidentu podrobně viz M a ř í k o v á, Jana. *Teplický incident*. Bakalářská práce, Karlova univerzita: Pedagogická fakulta, 2011.
- 30 B r a n d e s, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Praha: Argo, 2012, s. 119.
- 31 Tamtéž, s. 119, 171. V dalších obcích se mělo volit na podzim.
- 32 Všechny v textu prezentované celkové výsledky hlasování vychází z těchto zdrojů: Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Hodonín, Archiv města (dále jen AM) Hodonín, Inventurní číslo (dále jen inv. č.) 514, karton (dále jen kart.) 17; Tamtéž, Okresní úřad (dále jen OÚ) Hodonín, inv. č. 1172–1178; Tamtéž, OÚ Kyjov, inv. č. 815–861, kart. 207–214; SOKA Uherské Hradiště, Archiv obce (dále jen AO) Jarošov, kart. 5; Tamtéž, AO Mařatice, kart. 11; Tamtéž, OÚ Uherský Brod, inv. č. 673, kart. 840–850; Tamtéž, OÚ Uherské Hradiště I, inv. č. 752, kart. 1585–1590.
- 33 SOKA Uherské Hradiště, OÚ Uherský Brod, inv. č. 673, kart. 849.
- 34 Volby do obcí 12. června nebudou. *Přehled* 8, 1938, č. 21, s. 1; z k. Do třetí etapy. *Moravský deník* 33, 1938, č. 132, s. 5; Nové překvapení. *Noviny z pod Radhoště* 16, 1938, č. 21, s. 1; Š u s t a l a, Pavel. *Obecní volby na Novojičínsku v roce 1938. Vlastivědný sborník Novojičínska* 68, 2018, s. 88.
- 35 B a r t o š, Josef, S c h u l z, Jindřich a T r a p l, Miloš. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Svazek VIII, Okresy: Uherské Hradiště, Uherský Brod, Hodonín, Kyjov*. Ostrava: Profil, 1982, s. 91.

- 36 Součástí konglomerátu organizací přidružených k RSZML byly i další odborové organizace jako Ústřední domovina domkářů a maloročníků či Československý domov majitelů domů a domků. D o s t á l, Vladimír V. *Agrární strana: její rozmach a zánik*. Brno: Atlantis, 1988, s. 124, 285–287; k odborovým organizacím RSZML a jejich vývoji např. Č a p k a, František. *Agrární odbory v českých zemích v letech první republiky*. In: Harna, Josef a Rašticová, Blanka, eds. *Agrární strana a její zájmové, družstevní a peněžní organizace*. Uherské Hradiště: Slováké muzeum, 2010, s. 127–136. Tyto organizace také kandidovaly jako „pobočné“ kandidátní listiny RSZML v některých obcích v obecních volbách, kdy Domovina, jež vznikla jako zájmová organizace zájemců o přiděl půdy v připravované pozemkové reformě, se vyskytovala především v menších obcích, zatímco Čs. domov, jenž do roku 1929 vystupoval jako samostatná strana velmi úzce kooperující s RSZML a následně se stal jednou z přidružených organizací strany, vzhledem ke koncentraci svého členstva, v těch středně velkých a největších. U h l í ř, Dušan. *Republikánská strana venkovského a maloročnického lidu 1918–1938: charakteristika agrárního hnutí v Československu a jeho organ. struktura*. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1988, s. 210.
- 37 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherské Hradiště I, inv. č. 752, kart. 1588.
- 38 Vyhláška ministra vnitra č. 123/1933 Sb. ze dne 15. července 1933 o úplném znění zákona, kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé.
- 39 K l i m e n t, Josef. Právo svobodného voliče. *Národní politika* 56, 1938, č. 126, s. 4; T ý ž. Pro zdůraznění lidské osobnosti při volbách. *Národní politika* 56, 1938, č. 133, s. 4.
- 40 J o s t e n, J. O volbách, voličích a volených, *Lidové noviny* 46, 1938, č. 255, s. 3; Agitujte od osoby k osobě, aby vítězství čl. strany lidové 12. června bylo dovršeno! *Slováké noviny* 55, 1938, č. 23, s. 2. O možnosti využívat přednostní hlasy a detailech tohoto informovaly i další celostátní listy.
- 41 O zaškrtování kandidátů. *Zájmy Slovače* 18, 1938, č. 19, s. 4.
- 42 SOKa Praha-východ se sídlem v Přemýšlení, OÚ Říčany, inv. č. 398, kart. 127.
- 43 V Praze udělilo přednostní hlas některému z kandidátů 5,7% voličů. Š v e c, Michal. *Komunální politika ve Velké Praze: obecní volby, politické strany a zvolené orgány v letech 1923–1938*. Praha: Karolinum, 2012, s. 83.
- 44 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherské Hradiště I, inv. č. 752, kart. 1590.
- 45 Tamtéž, inv. č. 752, kart. 1588.
- 46 SOKa Hodonín, OÚ Kyjov, inv. č. 854, kart. 213.
- 47 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherské Hradiště I, inv. č. 752, kart. 1588.
- 48 SOKa Hodonín, OÚ Hodonín, inv. č. 1172.
- 49 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherský Brod, inv. č. 673, kart. 845b.
- 50 SOKa Praha, OÚ Kyjov, inv. č. 856, kart. 213.
- 51 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherský Brod, inv. č. 673, kart. 844.
- 52 Tamtéž, inv. č. 673, kart. 842.
- 53 Tamtéž, inv. č. 673, kart. 845b.
- 54 SOKa Hodonín, AM Hodonín, inv. č. 514, kart. 17.
- 55 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherské Hradiště I, inv. č. 752, kart. 1586.
- 56 Tamtéž, OÚ Uherský Brod, inv. č. 673, kart. 848.
- 57 SOKa Vsetín, AM Vsetín, inv. č. 312, kart. 23.
- 58 -LSKÝ. Po obecních volbách v Přerově. *Haná* 29, 1938, č. 121, s. 1.
- 59 SOKa Kroměříž, OÚ Holešov, inv. č. 438, kart. 55.
- 60 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherské Hradiště I, inv. č. 752, kart. 1588.
- 61 SOKa Hodonín, OÚ Hodonín, inv. č. 1172.
- 62 Tamtéž, OÚ Kyjov, inv. č. 854, kart. 213.
- 63 Vedle Napajedel se jednalo ještě o Ždánice (p. o. Kyjov), Prušánky (p. o. Hodonín), Blatnici p. Sv. Antonínkem (p. o. Uherské Hradiště), Bylnici a Luhačovice (p. o. Uherský Brod).
- 64 SOKa Uherské Hradiště, OÚ Uherské Hradiště I, inv. č. 752, kart. 1590.
- 65 SOKa Hodonín, OÚ Hodonín, inv. č. 1176.
- 66 SOKa Uherské Hradiště I, OÚ Kyjov, inv. č. 822, kart. 208.
- 67 Š v e c, Michal. c. d., s. 83.

68 Tamtéž.

69 Prezident Edvard Beneš, jenž daný volební zákon podepsal, zastával soukromý názor, že „*náš do-
savadní systém vázaných listin nemá zůstat v platnosti.*“ B e n e š, Edvard. *Demokracie dnes a zítra.*
Praha: Čin, 1948, s. 291.

70 *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální knihovna,
Prozatímní Národní shromáždění Republiky československé 1945-1946, 46. schůze, 10. 4. 1946.*
[online] [cit. 30. 5. 2020]. Dostupné z: [http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/046schuz/
s046002.htm](http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/046schuz/s046002.htm).

*Mgr. Vojtěch N a v r á t i l (n. 1985), soukromě se badatelsky zajímá především o volby, politické
strany a komunální politiku v českých zemích v období(ch) demokracie.*

Voters and the Experiment with Preferential Voting in Municipal Elections in Moravian Slovakia in 1935–1938

A b s t r a c t

The impossibility of influencing the order of candidates on a ticket during elections was one of the heavily criticised phenomena in the Czech state between the two world wars. One of its less known historical chapters is the supplementary election bill from 1933 which enabled the voters in municipal election to tick one candidate on the ticket provided the leader of the ticket was not influenced by preferential voting (the ticket had to obtain at least two mandates in order to allow the results of preferential voting). If we just do not consider randomly organized elections in 1935–1936 then the only election in which this rule was applied was the election in 1938. In 149 municipalities of four districts in Moravian Slovakia with approximately 111,000 voters one candidate was ticked by 10.9% of voters which resulted in the election of 1.78% of representatives (not only in the smallest municipalities). In almost one fifth of municipalities none of the voters applied the right while in eight municipalities the right was applied by absolute majority of the voters including Boršice near Blatnice where the right was applied by all 538 voters. Across the political spectre the preferential voting was mainly applied similarly as in Prague by civil parties (mostly agrarians), followed by the voters of moderate parties and the voters of the Communist Party who applied it the least.

Key words: municipal elections, Moravian Slovakia, preferential voting, voters, 1938

Die Wähler und das „Experiment“ mit den Vorzugsstimmen bei den Gemeindewahlen 1935–1938 in der Mährischen Slowakei

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Unmöglichkeit, bei den Wahlen die Reihenfolge der Kandidaten auf den Wahllisten zu beeinflussen, war eine der stark kritisierten Erscheinungen in der Tschechoslowakei der Zwischenkriegszeit. Ein wenig bekanntes Kapitel ihrer Geschichte ist die Novelle des Wahlgesetzes von 1933, die den Wähler bei Gemeindewahlen gestattete, auf der Wahlliste einen Kandidaten anzukreuzen, wobei eine solche Vorzugsstimme nicht beim Führer der Kandidatenliste angewandt werden konnte (die Wahlliste musste also mindestens zwei Mandate für die Gemeindevertretung enthalten, damit die Vorzugsstimmenabgabe greifen konnte). Wenn wir die in den Jahren 1935–1936 lokal abgehaltenen Wahlen außer Acht lassen, so waren die einzigen Wahlen, bei denen landesweit nach diesen Regeln gewählt wurde, die Gemeindewahlen von 1938. In den 149 Gemeinden der vier Bezirke in der Mährischen Slowakei, die annähernd 111 Tausend Wähler besaßen, kreuzten 10,9% der

Wähler einen Kandidaten an und verhalfen damit 1,7% der Gemeindevertreter zur Wahl (nicht nur in den kleinsten Gemeinden). Fast in einem Fünftel der Gemeinden wurde dieses Recht von keinem der örtlichen Wähler in Anspruch genommen, während es in acht Gemeinden von der Mehrheit der Abstimmenden genutzt wurde, und zwar einschließlich von Boršice u Blatnice, wo dies alle 583 Wähler taten. Die meisten Vorzugsstimmen erteilten die Wähler in Gemeinden mit 1501–2000 Einwohnern, am wenigsten in den größten Gemeinden. Im Rahmen des Parteienspektrums nutzten das Institut der Vorzugsstimme ähnlich wie in Prag vor allem die Wähler der bürgerlichen Parteien (insbesondere die Agrarpartei), weniger dann die Wähler der gemäßigten Linken und am wenigsten die Wähler der Kommunisten.

Stichwörter: Gemeindewahlen, Mährische Slowakei, Vorzugsstimmen, Wähler, 1938